

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
mw. drs. A.Th.B. Bijleveld Schouten

Lange Vijverberg 11
2513 AC Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.bprbzk.nl

Contactpersoon
mw. drs. C. Laurent
T (070) 3613110

Datum 29 september 2009

Geachte mevrouw Bijleveld,

Tijdens de verkiezing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement op 4 juni 2009 hebben 353 gemeenten deelgenomen aan het experiment Stemmen in een willekeurig stemlokaal (SWS). De Experimentenwet Kiezen op Afstand schrijft voor dat een experiment met SWS wordt geëvalueerd. Een onafhankelijke begeleidingscommissie geeft een oordeel over de wijze waarop de evaluatie is uitgevoerd. U heeft de heren Schipper, Van den Eeden en mijzelf gevraagd zitting te nemen in de begeleidingscommissie.

De begeleidingscommissie heeft met waardering kennis genomen van het evaluatierapport. Het rapport is goed leesbaar. Het onderzoek is naar het oordeel van de begeleidingscommissie deugdelijk uitgevoerd. De resultaten daarvan zijn representatief en kunnen goed worden beoordeeld. De begeleidingscommissie wil graag een aantal van de resultaten onder uw aandacht brengen.

Als eerste merkt zij op dat de identificatieplicht bij het stemmen met de stempas over het algemeen goed is ontvangen. Hoewel het draagvlak voor de identificatieplicht onder kiezers groot is, blijkt uit de opmerkingen die door de voorzitters van de stembureaus in het kader van de evaluatie zijn gemaakt, dat de identificatieplicht ook wel tot onbegrip en irritatie heeft geleid. Veelal ging het daarbij om situaties waarin stembureauleden en kiezers elkaar persoonlijk kenden. Ook is opgemerkt dat ouderen in bejaardenhuizen soms niet over een geldig identiteitsbewijs beschikten. De begeleidingscommissie heeft van de opmerkingen van die voorzitters kennis genomen. Zij heeft begrip voor het standpunt dat bovengenoemde situaties om een uitzondering vragen. Een versoepeling van de identificatieplicht acht de begeleidingscommissie, mede gelet op de rechtmatigheid van verkiezingen, echter niet wenselijk.

Uit de evaluatie blijkt dat kiezers goed op de hoogte waren van de verplichting om een geldig identiteitsbewijs te tonen. Omdat bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen ook kiezers met een niet-Europese nationaliteit kiesgerechtigd zijn, is de begeleidingscommissie van mening dat in de voorlichting bijzondere aandacht moet worden besteed aan de documenten waarmee deze kiezers zich kunnen identificeren. Kiezers met een niet Europese-nationaliteit kunnen zich namelijk niet identificeren met hun nationale paspoort, identiteitskaart of rijbewijs, maar moeten een vreemdelingendocument tonen. In dit kader adviseert de begeleidingscommissie u in meerdere talen voorlichting te geven over de identificatieplicht.

Datum
29 september 2009

Voorts merkt de begeleidingscommissie op dat de stempas een goed medium is voor het overbrengen van informatie over de verkiezingen. Wel acht zij het wenselijk dat de stempas in een enveloppe wordt verstuurd. Enerzijds raakt deze dan minder snel in het 'ongerede' en anderzijds biedt het de gemeente tevens de mogelijkheid er een begeleidende brief met aanvullende informatie aan toe te voegen. De begeleidingscommissie denkt hierbij vooral aan informatie over de identificatieplicht, bijvoorbeeld voor kiezers met een niet-Europese nationaliteit, en de mogelijkheid dat en de termijn waarbinnen een vervangende stempas kan worden aangevraagd.

Tot slot hecht de begeleidingscommissie er aan nog aantal opmerkingen te plaatsen die niet gerelateerd zijn aan SWS.

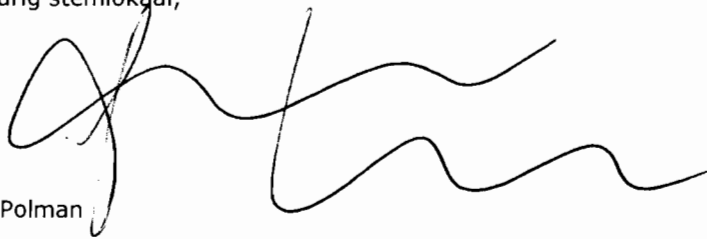
- o Bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen zal de opkomst hoger zijn dan bij de afgelopen Europese Parlementsverkiezing. Daarom adviseert de begeleidingscommissie u de gemeenten er op te attenderen dat zij zorg moeten dragen voor voldoende bezetting van de stembureaus. Zij stelt voor om stembureauleden in ploegen te laten werken, zodat zij niet de gehele dag in het stemlokaal aanwezig hoeven te zijn. Tevens vindt de begeleidingscommissie dat het aanbeveling verdient dat gemeenten meer leden per stembureau benoemen. Zo kan de werklast in de piekuren over meerdere personen verdeeld worden. Het wetsvoorstel dat ziet op de landelijke invoering van SWS biedt gemeenten hiertoe de mogelijkheid.
- o De begeleidingscommissie adviseert u het proces-verbaal voor het stembureau te vereenvoudigen. Zowel de gemeenten als de voorzitters van de stembureaus hebben in het kader van de evaluatie van het experiment kritische opmerkingen gemaakt ten aanzien van de begrijpelijkheid van het proces-verbaal en de gegevens die daarin vermeld dienen te worden.
- o Tot slot adviseert de begeleidingscommissie u naast het proces-verbaal ook te bezien of het stembiljet kan worden aangepast. Aandachtspunten daarbij zijn de hanteerbaarheid bij het tellen en de waarborging van het stemgeheim. De omvang van het huidige stembiljet kan volgens de begeleidingscommissie tot gevolg hebben dat het stemgeheim onvoldoende gewaarborgd is. Nu bestaat het risico dat men kan zien waar de kiezer op het stembiljet een wit stipje rood maakt.

De begeleidingscommissie is verheugd dat SWS spoedig bij wet zal zijn geregeld, nu de Tweede Kamer heeft ingestemd met de wijziging van de Kieswet. Zij hoopt dat het evaluatierapport en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie zullen bijdragen aan een voorspoedige landelijke invoering van SWS bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen.

Datum
29 september 2009

Hoogachtend,

De voorzitter van de begeleidingscommissie Evaluatie experiment stemmen in een willekeurig stemlokaal,

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke, positioned above the printed name.

J.M.M. Polman